

Kas ir tālmācība?

Mūžu dzīvo, mūžu mācies! Šis senais teiciens mūsdienās kļuvis vēl aktuālāks, jo viss šajā digitālajā pasaulē strauji mainās. Pat pirmskolas vecuma bērni jau prot atrast un noskatīties interesantu filmu. Arī seniori vēl mācās, lai spētu izmantot iespējas, kuras sniedz jaunās elektroniskās tehnoloģijas. Visiem ir jāmācās efektīvi izmantot viedtālruni, lai samaksātu rēķinu internetbankā, sameklētu vajadzīgo informāciju u.c. Ir vajadzīga tikai motivācija un jāapgūst mācīšanās prasmes.

Digitālās tehnoloģijas tiek izmantotas arvien plašāk, un tās nomaina tradicionālos informācijas avotus. Ja agrāk pasažieri sabiedriskajā transportā lasīja grāmatas, avīzes vai žurnālus, tad tagad pārsvarā ir “iegrimuši” savos viedtālruņos. Arī izglītībā izmanto šīs iespējas, kuras rada digitālās tehnoloģijas.

Vēl labāk, ja ir speciāli sagatavoti mācību materiāli un konsultanti, kas palīdz. To tad sauc par tālmācību. Izglītības likumā tālmācība ir definēta kā “.. izglītības ieguves neklātienas formas paveids, kuru raksturo īpaši strukturēti mācību materiāli, individuāls mācīšanās temps, īpaši organizēts izglītības sasniegumu novērtējums, kā arī dažādu tehnisko un elektronisko saziņas līdzekļu izmantošana”. Ko tas īsti nozīmē?

Terminoloģija

Tālmācību tāpat kā neklātienas studijas raksturo tas, ka nav nepārtraukts un tiešs kontakts starp skolnieku un skolotāju vai studentu un pasniedzēju. Var teikt, ka tālmācība ir tālāk attīstīta un pilnveidota neklātienas studiju forma. Tālmācībai ir izstrādāta metodika, kas kursa beigās nodrošina izvirzīto mācību mērķu sasniegšanu.

Mūsdienās tālmācību realizē, izmantojot modernās digitālās tehnoloģijas, un tad to sauc par **e-studijām** vai e-mācībām, kas ir atvasināts termins no angļu valodas “e-learning”. Ja izmanto tikai internetu, tad to sauc par tiešsaistes studijām no angļu valodas termina “online learning”. Ļoti būtiska e-studiju pazīme ir īpaši organizēta virtuāla studiju vide, interaktīvi studiju materiāli, pašnovērtējuma iespējas un studiju atbalsts. Interneta resursu neorganizēta izmantošana pašmācībai nav e-studijas.

Arvien biežāk arī tradicionālās klātienas mācības skolā un augstskolā papildina modernās digitālās tehnoloģijas apvienojumā ar tālmācības metodiku, tai skaitā virtuāla studiju vide, tiešsaistes digitalizētie studiju materiāli un brīvpieejas mācību materiāli (OER - Open Educational Resource) no globālā tīmekļa, piemēram, no YouTube. Angļu valodā to pieņemts saukt par “blended learning”, bet latviešu valodā par **kombinētām studijām**.

Ļoti populāri pēdējos gados ir kļuvuši **MOOC** (Massive Open Online Course). Tie ir brīvpieejas tiešsaistes tālmācības kursi, kuros katrs var pierēģistrēties, bet jāmaksā par mācībām ir tikai tad, ja vēlas saņemt sertifikātu par kursa beigšanu.

Digitālās tehnoloģijas un zinātnes sasniegumi paver arvien jaunas iespējas. Izglītībā jau izmanto virtuālās un paplašinātās realitātes rīkus, virtuālos asistentus, spēles un dažādus

citus rīkus. Mākslīgā intelekta rīki jau dod iespēju personalizēt mācību procesu un pielāgot to konkrēta cilvēka vajadzībām, bet visam pamatā tomēr ir tālmācības principi un metodika.

Tālmācības principi un to realizācija

Angļu valodā tālmācību apraksta arī ar plašāku terminu – “open flexible distance learning”, kas ietver sevī skaidrojumu par tālmācības pamatprincipiem: atvērtība, elastība un iespēja mācīties attālumā.

Atvērtība – cilvēkiem nav nekādu šķēršļu izglītības iegūšanai. Tālmācība ir brīvi pieejama visiem neatkarīgi no vecuma, izglītības, nodarbošanās vai dzīvesvietas. Pieaugušajiem, kuri dažādu apstākļu dēļ (darbs, ģimenes apstākļi, invaliditāte u.c.) nav varējuši iegūt izglītību klātienē, tālmācība paver šo iespēju.

Elastība – tālmācībā tiek izmantoti jaunākie sasniegumi mācību metodikā un tehnoloģijā. Studējošais var mācīties sev piemērotā vietā, laikā un tempā, atkārtoti atgriežoties pie grūtāk izprotamām lietām. Mācību metodika un mācību līdzekļu veids (elektronisks teksts, audio vai video, spēles u.c.) ir pielāgots konkrētā kursa mērķiem un sasniedzamajiem mācību rezultātiem.

Tālmācībā ir jāmācās pašam, tāpēc vajadzīgi **speciāli sagatavoti studiju materiāli**, jo tiem ir jāspēj aizvietot skolotāju. Angļu valodā to sauc par “tutorial in print”, ko varētu tulkot kā “mācību stunda drukātā formā”. Šis termins nāk vēl no tiem laikiem, kad tālmācībā izmantoja galvenokārt drukātus mācību materiālus. Tas nozīmē, ka studiju materiāli rakstīti vienkāršā valodā, dialoga formā. Sarežģītākās lietas izskaidro, kombinējot dažādus paņēmienus – aprakstošo tekstu, shēmas, zīmējumus, matemātiskas formulas, praktisku piemēru, video u.c. Mūsdienās drukātos mācību materiālus un tekstus elektroniskā formātā arvien biežāk aizvieto ar tiešsaistē apgūstamiem mācību videomateriāliem, kā tas ir, piemēram, MOOC (Massive Open Online Course) un YouTube.

Tālmācībā studentiem ir jānodrošina **studiju atbalsts**, lai kompensētu to, ka, patstāvīgi mācoties, klāt nav skolotāja, kam uzdot jautājumus, kas ar savu klātbūtni ieinteresē un motivē studijām. Studiju atbalstu var realizēt gan klātienē, gan virtuāli ar tehnoloģiju palīdzību (forumi virtuālajā studiju vidē, e-pasts, Skype u.c.).

Tālmācības metodika

Lai sasniegtu kvalitatīvu rezultātu, tālmācības, e-studiju kursu un MOOC izstrādi, kā arī realizāciju veic pēc noteiktas metodikas. Pašā sākumā tiek analizēta mērķa grupa (potenciālie studenti) un tās vajadzības. Atbilstoši vajadzībām tiek definēti **tālmācības kursa mērķi** un sasniedzamie **mācību rezultāti** – kas jāzina un kas jāprot pēc kursa beigšanas.

Tad tiek izvēlēta piemērota **mācību stratēģija**, kas ietver aktīvas studijas, atgriezenisko saiti, atbilstošu pārbaudījumu sistēmu, kas kopumā nodrošina vajadzīgo zināšanu un prasmju sasniegšanu. Patiesībā tas ļoti lielā mērā atbilst tam, ko tagad sauc par “uz kompetencēm balstītu izglītību”. **Aktīvu studiju** realizēšanai ir vajadzīgi interaktīvi studiju materiāli, kas iekļauj uzdevumus, pašpārbaudes testus u.c. Lai pārbaudītu izvirzīto mērķu sasniegšanu, ir

jāizstrādā piemērota **pārbaudījumu sistēma**. Jāparedz arī kursu **administrēšanas un kvalitātes kontroles sistēmas** izveide.

Kursa plānošanā un izstrādē iesaista dažādu jomu ekspertus: studiju priekšmeta jomas ekspertus, tālmācības metodikas un tehnoloģiju ekspertus, studiju atbalsta ekspertus u.c.

Pēc kursa izstrādes veic tā izmēģinājumu nelielai studentu grupai, analizē rezultātus, veic nepieciešamās korekcijas, un tikai tad kurss ir gatavs realizācijai.

Tālmācība domāta galvenokārt motivētiem un sevi organizēt spējīgiem cilvēkiem, kuri izjūt nepieciešamību un ir gatavi ziedot laiku un enerģiju sevis pilnveidošanai un jaunu prasmju apgūšanai. Populāra ir atsevišķu kursu studēšana, bet tālmācībā var iegūt arī pilnu augstāko izglītību, maģistra un pat doktora grādu. Latvijā ļoti populāra ir kļuvusi arī vidējās izglītības ieguve tālmācības formā.